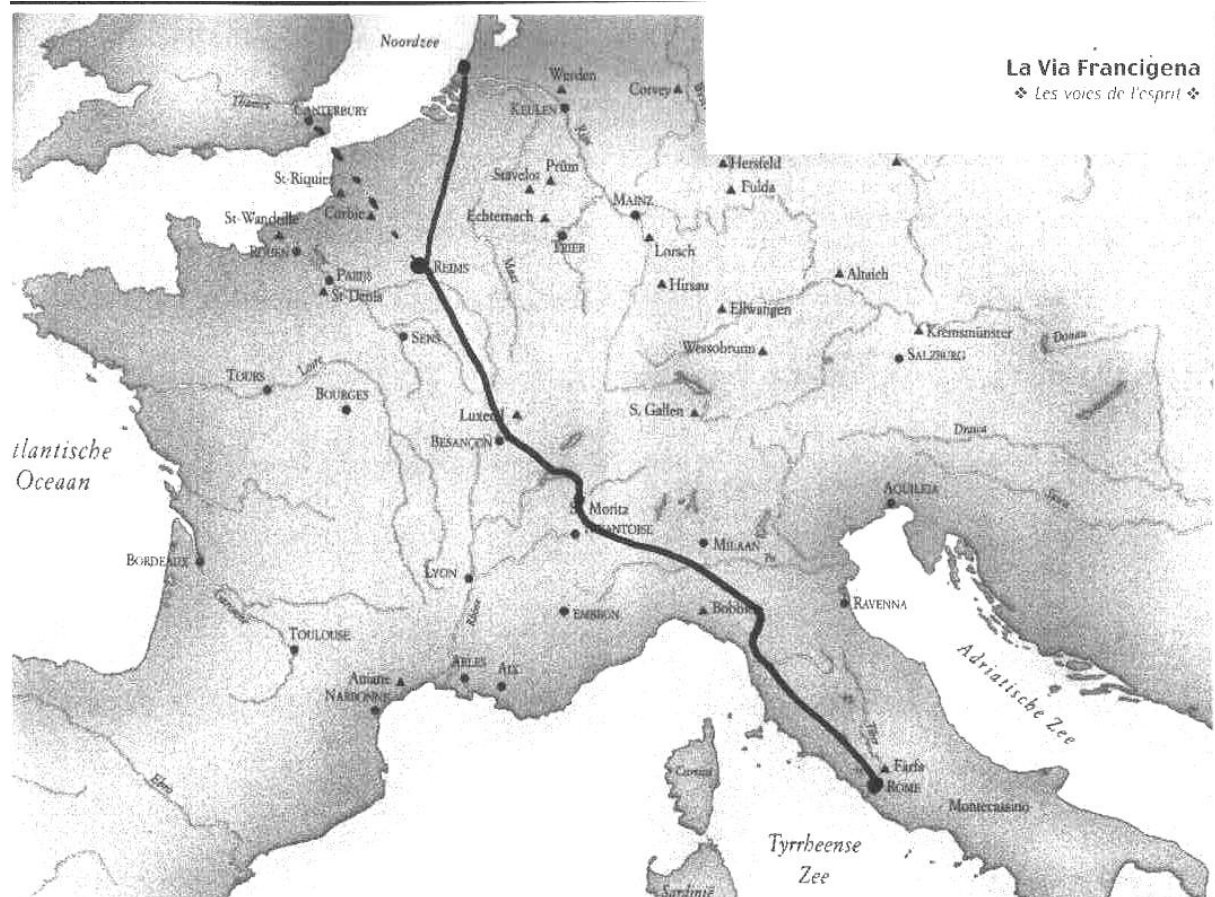

Tussen Keulen en Parijs

*Verhaal van
een pelgrimstocht naar Rome*

2002 / 2003

door: Klaas en Helen van der Poel

Tussen Keulen en Parijs

Verhaal van een pelgrimstocht van Wassenaar naar Rome

Vooraf

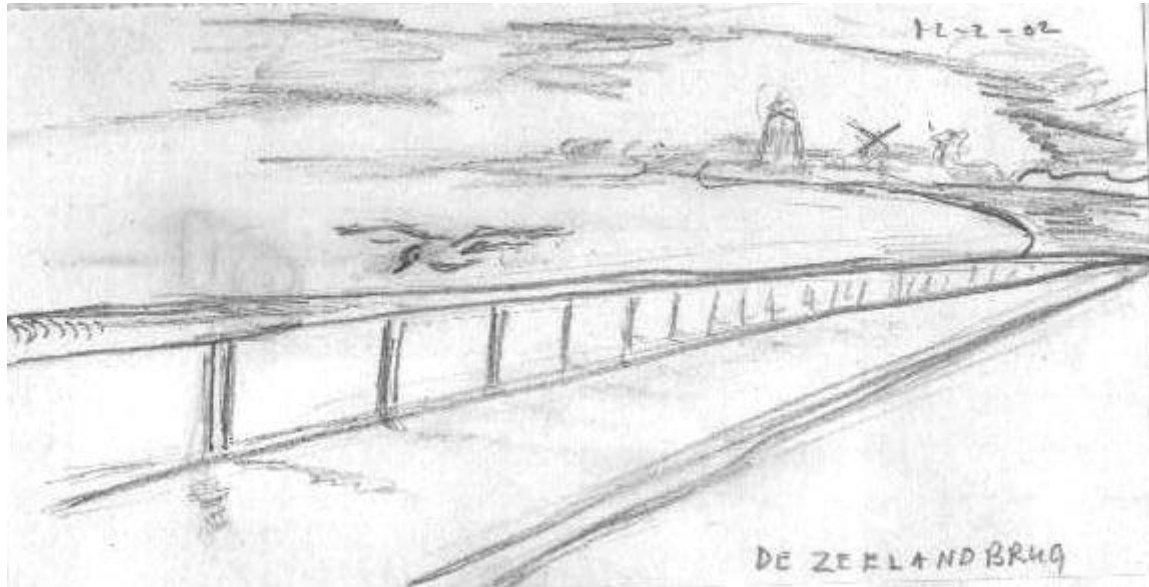
Van 1996 tot 2001 liepen wij, in verschillende etappes, van Wassenaar naar Santiago de Compostella. Nog maar net thuis maakten we alweer plannen voor de volgende tocht. In de traditie van de middeleeuwse pelgrims lag het voor de hand dat de tocht naar Rome zou gaan. Santiago, Rome en Jeruzalem waren immers de grote pelgrimstochten voor de middeleeuwse Christenen. Onze tocht naar Rome zagen we in veel opzichten als een voortzetting van de vorige: een pelgrimstocht, te voet, naar een ver land, een beetje eigenzinnig en pionierend, maar zo nu en dan toch ook wel gebruikmakend van de luxe van de moderne tijd. Mensen vragen vaak “waarom doe je het eigenlijk” en ons (korte) antwoord daarop is ook ongeveer hetzelfde als voor de Santiago tocht: “Omdat het een geweldige ervaring is”. Een wat meer uitgebreid antwoord zegt dat het een waardige sportieve uitdaging is: zo’n 60 a 70 dagen lopen, met al je aardse bezittingen op je rug, dat is toch meer dan een vierdaagse. Verder is het een unieke manier om de natuur te beleven: warmte en kou, bloemen en vogels, bergen en dalen. Het is ook een avontuur waarbij je de gekste mensen tegen komt, en het is een educatieve reis dwars door de cultuur van Europa en dwars door de historie van koningen, kinkels en heiligen. En ook – heel belangrijk – het is een stuk geestelijke verdieping, waarbij je eerst jezelf tegen komt en vervolgens de religieuze inspiratie beleeft van al die mensen die je voor gingen. En dat zijn er, door de eeuwen heen, heel wat geweest.

Rome leek ons dus een mooi doel. Een duidelijk en concreet reisdoel is een belangrijke steun op een wandeltocht, want de dagen zijn soms lang en mensen willen ook altijd weten waar je naar toe gaat. Dan moet je een duidelijk antwoord kunnen geven. Verder is Rome misschien wel de oudste echte stad van Europa. Het is niet te gek ver, zo’n 1900 km en het voert door beschaafde en begaanbare, maar toch interessante landen. Rome gaf ons het gevoel te lopen in het voetspoor van de Romeinse legioenen, van St Willibrord, van de miljoenen middeleeuwse pelgrims en van zoveel beroemde reizigers voor ons, zoals Johann Goethe, Napoleon Bonaparte, Hilaire Belloc en Bertus Aaffjes. En Rome is natuurlijk waar het hart van de katholieke kerk, onze kerk, is en de graven van de vrienden van Christus, Petrus en Paulus. Een waardig doel dus voor een pelgrim.

Tussen Keulen en Parijs leiden vele wegen naar Rome. Wij wilden het op onze eigen manier doen, in etappes, dat wil zeggen dat we zo nu en dan, tussen onze andere bezigheden door, een paar weken lopen. Dan gaan we weer naar huis en pikken een tijdje later de draad weer op waar we gebleven waren. Deze reis verdeelden we uiteindelijk in 4 etappes van ieder een week of twee, de laatste iets langer. We vertrokken natuurlijk vanuit Wassenaar, vanaf de eigen voordeur. Misschien hadden we achteraf in Leiden moeten starten, ook een stad van St Pieter, maar dat stukje hebben we al zo vaak gelopen, dat konden we wel over slaan. In tegenstelling tot de tocht naar Santiago zijn er van een voetreis naar Rome geen handige route beschrijvingen en ook onderweg geen voorzieningen voor pelgrims. Je moet dus alles een beetje zelf bedenken. Wat de route betreft lieten we ons in grote trekken leiden door een boek getiteld La Via Francigena, dat in bloemrijk Italiaans een voettocht beschrijft van Canterbury (in Engeland) naar Rome. Die route is weer gebaseerd op de reisbeschrijving van een bisschop, Siegeric genaamd, die dezelfde tocht maakte in het jaar 990. De ‘link’ met de middeleeuwen sprak ons wel aan en we besloten de Via Francigena zo snel mogelijk op te pikken en wel in Reims. Zo gezegd, zo gedaan. De rest is historie.

De eerste etappe: van Wassenaar naar Reims

Eind februari 2002 vertrekken we uit Wassenaar. Er staat een frisse Zuidenwind en we tornen daar tegenop, langs Delft, bij Maassluis over de Waterweg, door Europoort, naar Brielle, vlak bij de kerk van de martelaren van Gorkum. De dag daarop stormt en regent het uit het Zuiden. We worstelen ons over Voorne en Putten en Goeree en Overflakkee. Wat is dat Zeeuwse land vlak en kaal in de winter en wat zijn die dijken lang. De Naterse dijk, wat een dijk! De dag daarop staat er een vliegende storm en moeten we de Zeelandbrug over.

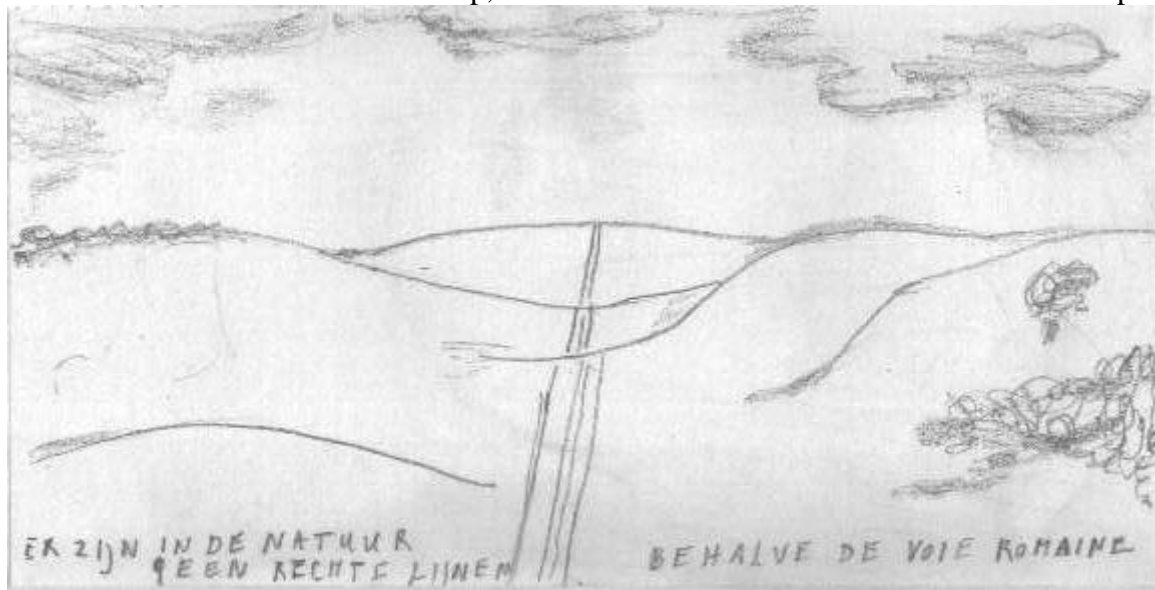

Het lijkt wel of God zelf ons wil tegenhouden. De zeven kilometer Zeelandbrug voelt als de beklimming van de Mont Blanc. Halverwege zweeft een meeuw moeiteloos langs ons heen. Wat kun je je dan klein voelen. De volgende dag draait de wind. Het wordt rustig en zonnig. Bij Perkpolder brengt de veerpont ons de over de Westerschelde en in 4 dagen zijn we Nederland uit. Vervolgens nog 4 dagen Vlaanderen met allerlei aardige dorpen en steden en vriendelijke kapelletjes en even vriendelijke stamineekes. Een culinair hoogtepunt vormt Het Laurierblad in Berlare, een restaurant met een heuse Michelin ster dat zijn onderscheiding eer aan doet. De volgende ochtend komen we wat moeizaam van start, maar uiteindelijk bereiken we de taalgrens in Enghien en de volgende dag voert de chaussée Brunehaut ons naar Mons, waar de patroonheilige, prinses Waltraud, is vereerd met een hele mooie gotische kathedraal. In Mons krijgen we versterking van Gerard en Ingrid de Vries en Piet de Kleijn. Samen lopen we op Maubeuge aan, waar het aanzien van een lokaal café Gerard zo inspireert dat hij er onmiddellijk een stuk over schrijft in een literair tijdschrift. Het is maar hoe je naar iets kijkt. Samen kijken we ook naar de vestingwerken van de eerste wereldoorlog en lopen we langs rustieke plaatsjes als Avesnes en Hirson. Na Hirson staan we er weer alleen voor. Samen was gezellig, maar met zijn tweeën gaat het ook goed. Het voorjaar breekt los en de bosanemonen en bloeiende bomen stralen ons tegemoet. De velden zijn nog kaal en dat maakt dit toch al ruime landschap extra wijds. We zien ook nogal wat wild: fazanten, hazen, reeën. Midden in het landschap stuiten we op een Romeinse weg, de Voie Romaine. Deze loopt richting Reims en we vinden het speciaal om over dezelfde keien als de romeinse soldaten richting Rome te lopen. Aan de einder duikt na enige tijd een grijs puntje op. Dan worden het er twee. Het lijkt op de kathedraal van Reims en het is de kathedraal van Reims die zich langzaam aan de horizon verheft. Heel imposant. En als je er eindelijk voor staat is het nog imposanter: wat een schitterend stuk architectuur. Hier voerde Jeanne d'Arc de kroonprins binnen en werden voortaan alle koningen van Frankrijk gekroond. Zo kost het

geen moeite om neer te knielen en je op een gebed te concentreren. Het is Paaszaterdag en die avond sluiten we ons aan bij de dienst die de bisschop van Reims in de oude kerk van St Jacques opdraagt. Langzaam wordt de kerk door kaarsen verlicht en we zingen met de anderen mee: *Mon Dieu tu es beau, mon Dieu tu es grand*. Een waardige Paas-ervaring. De volgende dag doen we het nog eens dunnetjes over met een plechtige Latijnse mis in de kathedraal en een glas champagne in de voorjaarszon op een terras. De trein brengt ons weer snel naar huis.

Dwars door Frankrijk

Dezelfde trein brengt ons een maand later weer terug naar Reims. Nog even kijken bij de kathedraal en bij Koning Clovis die in zijn blootje voor de St Remy staat. Dan de wijngaarden in van de Champagne. Die staan in dit jaargetijde allemaal keurig in het gelid, met drie knoppen aan iedere rank, klaar voor weer een goed wijnjaar. Na Chalons-sur-Marne zoeken we de Voie Romaine weer op, die ook hier als een messnede door het landschap loopt.

De horizon is rond, maar de weg is recht. Er zijn in de natuur geen rechte lijnen, zeggen we, behalve de Voie Romaine en we sjouwen er de hele dag door de modder overheen. Na 45 km zijn we in Le Meix Tiercelin. Daar zou een chambre d'hote moeten zijn, maar helaas, de familie is met vakantie. Na enige omzwervingen komen we in het gemeentehuis terecht waar de burgemeester en de voltallige gemeenteraad bezig zijn de stemmen van de presidentsverkiezingen te tellen. Onze toespraak heeft succes: we mogen er blijven slapen. Tegen donker vullen enkele goede geesten ons pakje soep aan met wat gulle gaven en we slapen als God in Frankrijk op de vloer van het gemeentehuis. De volgende dag wordt het echt mooi weer, de koolzaad velden zijn verblindend geel en we kruisen bij Brienne-le-Chateau de weg naar Santiago, die we nog kennen van 4 jaar terug. Jawel, er zijn pelgrims op pad en we wensen ze Bon Courage en Ulteira! De volgende dag ontmoeten we Bob Lodder in Bar-sur-Aube. Samen lopen we een paar dagen door de Bourgogne. Eerst langs Clairvaux, waar Bernhard rond het jaar 1000 zijn wijsheid op deed door te luisteren naar de grote wouden van eiken en beuken. Die wouden zijn er nog steeds. Via Chateauvillain en Rolampont gaat het naar Langres, een stad op een berg, die ons sterk doet denken aan Vezelay. Bob neemt de trein terug en wij lopen verder, door heuvels en dalen, maar vooral door velden en velden. Bergen en bossen en velden, ze trekken zo haastig voorbij. Wij kunnen van hun schoons haast niet scheiden en iedere dag brengt een nieuw stukje ervaring. Van Champlitte naar Gy is een heel eind, vooral als het de hele dag regent. Als we nat en moe bij de chambre d'hote

aankloppen blijkt die inmiddels opgeheven. Maar geen nood: “Laten we ze naar Charlotte brengen” roept de dochter des huizes. Charlotte is haar vriendin en die haar moeder wil eigenlijk chambres gaan verhuren. We zijn haar eerste gasten en mogen mee aan tafel schuiven en worden verwend of het zo hoort. De likeurtjes duren tot ver na middernacht. Wel vermoeiend, maar heel gezellig. De volgende dag naar Besancon, aan de overkant van de Saone, aan de voet van de Jura.. Als we Besancon met moeite uit klimmen horen we, net als we binnen komen, een Franciscan in een kapelletje het evangelie voorlezen van Matteus, over hoe Jezus tegen zijn vrienden zei dat ze de wereld in moesten gaan, twee aan twee, en alles thuis moesten laten wat ze niet nodig hadden en maar vertrouwen dat het wel goed zou komen. We kijken naar de rugzakken en we kijken elkaar aan. “Ja”, zei de Franciscan aan het eind van de dienst, “voor mij is het ook een bijzondere tekst, want bij het horen van deze tekst besloot Franciscus om monnik te worden”. Of hij ons ook de pelgrimszegen mee kon geven, vragen wij. Dat kan hij, en dat doet je dan toch wel wat. Sinds die tijd kijken we in ieder kapelletje of er soms een Franciscan is die ons de zegen zou kunnen geven. Die dag zat verder inderdaad alles mee: een prachtige wandeling door een soort Klein Zwitserland, een lekkere lunch op het grasveld midden in een dorp, een schaduwrijk pad langs de rivier de Loue, en in Vuillafans een klein hotelletje waar we met de familie mee mogen eten. De Jura is wel erg mooi.

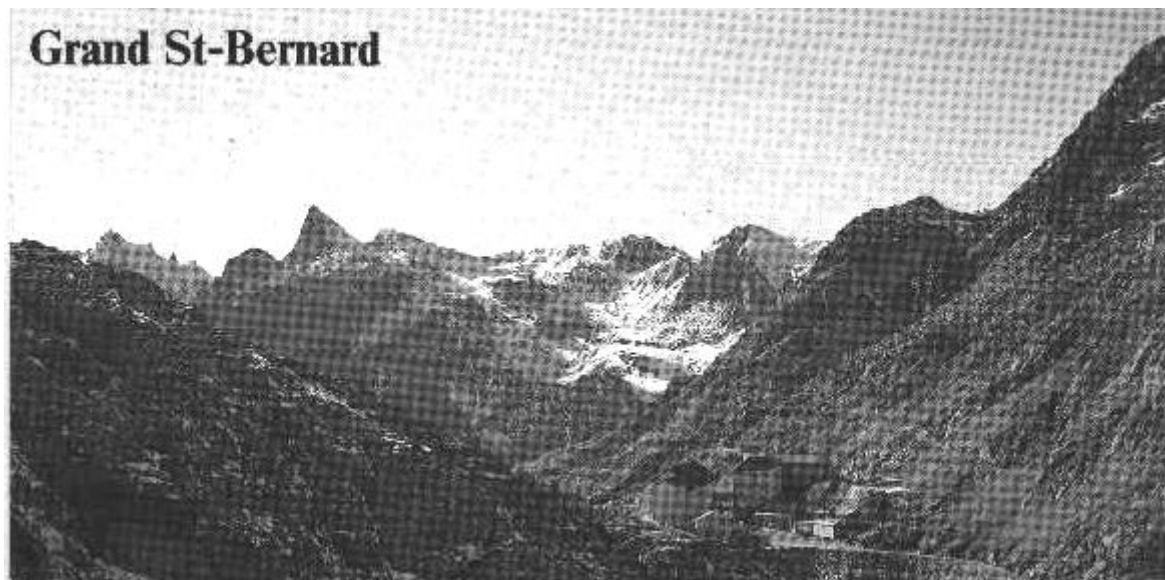

De volgende dag is het zo mogelijk nog mooier. Het dal van de Loue vernauwt zich tot een kloof. Zomaar naast het voetpad staat ineens een echte gems ons verwonderd aan te staren – en wij hem. De bron van de Loue is een krachtige stroom die uit de bergwand komt. We zitten in het gras en eten ons brood met kaas en drinken water. Nog nooit zo lekker gegeten en gedronken! Dan is het verder downhill naar Pontarlier. Daar staat een TGV klaar naar Bern en vandaar de volgende dag naar huis. Frankrijk is een mooi land voor pelgrims.

De Grote Sint Bernhard over

6 weken later brengt dezelfde TGV ons weer naar Pontarlier. Het is nu hoogzomer en de Grote St Bernhard is sneeuwvrij. Ons doel is om daar overheen te komen en te zien hoe ver we nog in Italië kunnen doordringen.

Van Pontarlier naar de Zwitserse grens is letterlijk en figuurlijk een zondagochtend wandeling. Onderweg pikken we even een misje mee en zingend lopen we verder langs berg en dal. Bij St Croix bereiken we het eind van de Jura en begint de grote afdaling. Een fantastische kloof, met een heel mooi pad, dan nog een stuk door de vlakte en de kop is er af. Een goed begin. De tweede dag is een beetje behelpen. We zijn nog niet goed aan het Zwitserse systeem van paden en bordjes gewend en lopen een paar keer verkeerd, maar al pruimen en kersen etend komen we toch in Lausanne. Mooie stad, maar nog mooier is het pad dat vandaar langs het meer van Genève loopt. Een schitterend voetpad, vlak langs het water, uitnodigend om zo nu en dan een duik te nemen. Het pad gaat door en door, ook de volgende dag. Dan steekt het een eind door de wijngaarden, zo'n 100 meter boven het meer, dan weer een dorp of een stad, Montreux, Chateau de Chillon, en dan weer een stuk meer. Dit is geen pelgrimeren, maar flaneren. Na anderhalve dag zijn we aan het eind, waar de Rhone in het meer stroomt. Nu een stuk door het Rhonedal, even zoeken en dan een lang fietspad vlak langs de rivier. Het is heet, maar het water van de Rhone komt zo van de gletschers en is te koud om erin te zwemmen. De bergen worden hoger en we passeren St Maurice en Martigny. Daar gaan we een zijdal in en dan beginnen de bergen echt op ons pad te komen. De grote klim is begonnen. Dit is de route Napoleon, waar de grote veldheer in 1800 zijn kanonnen naar boven liet slepen en zo de Oostenrijkers aan de andere kant bij verrassing versloeg. Wij slepen onszelf de eerste dag van 471 naar 1346 meter, naar Liddes, niet over de weg zoals Napoleon, maar langs allerlei Zwitserse geitenpaadjes. Heel mooi, maar ook een hele hijs.

De volgende dag nog eens ruim 1000 meter omhoog. Het gaat langzaam, want de hoogte begint zijn tol te eisen, maar we komen er, via stukken duidelijke Romeinse weg, op de col, op 2473 meter. Er is een hotel en een klooster, dus we kiezen voor het klooster. Eerst worden we wat argwanend bekeken, maar als we naar de kapel vragen en hoe laat de vespers zijn worden we als pelgrims herkend en steeds vriendelijker onthaald. Een eigen slaapzaal, meeëten in de refter, ontbijt, allemaal gratis voor pelgrims. We komen er niet helemaal achter, maar hebben de indruk dat de laatste pelgrims hier ongeveer een maand geleden

waren. De col is indrukwekkend, er is een interessant museum en natuurlijk de St Bernardshonden. Een paar monniken bevolken het 1000 jaar oude klooster. We sluiten de dag af met een heel devoot avondgebed en als we daarna naar buiten kijken sneeuwt het (in juli).

De volgende dag de afdaling. Dat schiet tenminste op. Halverwege de ochtend zijn we bij St Remy, maar dan begint de Italiaanse manier van bordjes en aanwijzingen neerzetten ons parten te spelen. Het eerste duidelijke bord stuurt ons regelrecht het schrikdraad in. Zuchtend en steunend gaan we omhoog en omlaag. We voelen ons gedwongen het laatste stukje de bus te nemen en arriveren laat in de middag in Aosta. Een stadsmuur, een triomfboog, een amfiteater, allemaal nadrukkelijk Romeins. Verder gezellig Italiaans, een stad om nog eens naar terug te komen, om te gaan skiën, met de kleinkinderen misschien. De Val d'Aosta blijft prachtig, ook de volgende dag. Bloemen, leuke dorpjes en een paar mooie kastelen. Nog een dag lopen we door het prachtige dal en dwars door de historie: een Romeinse brug, karrensporen diep in het middeleeuwse plaveisel gesleten, het kasteel van Bard dat het dal geheel verspert. Aan het eind van de dag wordt het dal breder en in Settimo Vittone zetten we ons neer om te kijken wat we verder doen: hier blijven, doorlopen naar Ivrea, of ... Als we een meisje vragen naar de mogelijkheden zegt ze dat haar vader ons wel even een eindje naar boven zal rijden. Zo gezegd, zo gedaan. Het wordt hoger en hoger. Uiteindelijk komen we terecht in een schattig dorpje, Nomaglio. Ja, er is een herberg en ja, daar kunnen we ook eten. Het is koel op de berg, het eten is heerlijk en het water uit de dorpsbron is fris. Wat een vondst, Nomaglio. De volgende dag moeten we nog een klein eindje verder naar boven, maar daarna is het de hele dag dalen. Mooie stille wegen, lekker schaduw. Er is maar één probleem: muggen. Als je het waagt stil te staan hebben ze je te pakken. Zo opgejaagd maak je gauw heel wat kilometers en daal je ongemerkt af naar de rijstvelden van de Povlakte. Het is nu inmiddels echt heet aan het worden. De onafzienbare rijstvelden staan vaak onder water, dus nog meer muggen en muggen. Eerst vinden we wel wat landweggetjes, maar dan 10 km voor Vercelli raken we onafwendbaar op de grote (rode) weg, de Strada Statale. Druk!! en vrijwel geen ruimte om te lopen. Lawaai en heet en levensgevaarlijk. Op onze wenkbrauwen komen we Vercelli binnen. Dit is geen werk voor in de zomer, zonder een goede kaart. Er is een station. In een uur zijn we in Milaan en 's avonds nog in Zurich. De volgende etappe start dus van Vercelli, in het volgend voorjaar, en na een degelijke studie en voorbereiding.

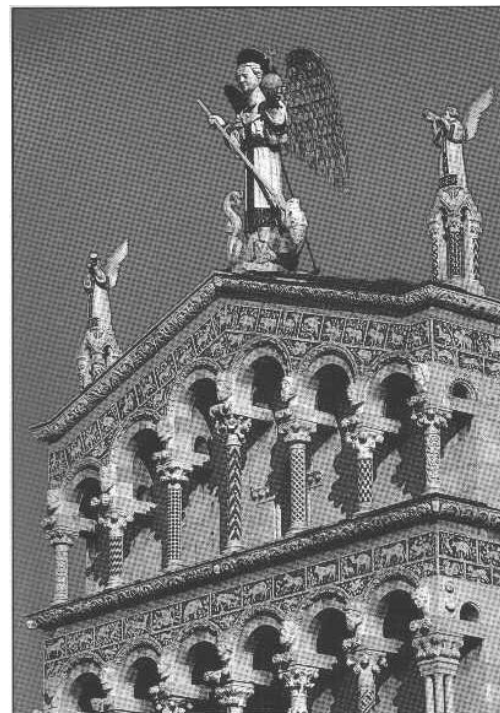
Op naar Rome

De laatste etappe, in april 2003. Vanaf Vercelli dus. Geen mug te bekennen, lekker koel en met een uitgebreide set kaarten en wandelgidsen in de rugzak. Wat we ook bij ons hebben is een stempelboekje, credential, want we willen wel graag een certificaat krijgen in de St Pieter. Volgens plan is het eerst drie dagen Povlakte, met aan het eind de oversteek van de Po, per roeiboot. De Povlakte is rijst, maar het is ook grote wegen en druk verkeer. Met behulp van onze kaarten en een boekje slagen we er in redelijk te manoevreren. De stops zijn steeds prima. In Mortara een vriendelijk onthaal in een oud klooster dat nog is gesticht door Karel de Grote. In Pavia in een opvang voor armen. Kost niks, gift in een busje. In Pavia staan we (letterlijk) stil voor het graf van Augustinus, de grote prediker, U weet wel van De Civitate Dei. Verder door de vlakte naar de guado (oversteek) van de Po. Het is koud en nat op de dijk van de Po, maar we worden warm onthaald, onze boekjes worden rijkelijk gestempeld en de afspraak is dat morgen om 11 uur de boot er zal zijn. Maar als we om 11 uur op de dijk staan: geen boot. De mevrouw van het café krijgt tenslotte medelijden met ons en belt de bootsman. Nee, zegt ze met een bedrukt gezicht, hij komt niet, het waait te hard. Vreemd, de spaarzame blaadjes aan de bomen bewegen nauwelijks. Wij wensen iedereen een prettige dag

en lopen de dijk op in de richting van Piacenza, 25 km om, maar een mooie wandeling en ruimschoots tijd om te roddelen over de Italianen.

Na Piacenza beginnen de heuvels. Om het verkeer kwijt te raken hebben we een andere route gekozen dan de gebruikelijke. Langzaam wordt het inderdaad rustiger op de weg en tenslotte wandelen we dan toch door een vriendelijk Italiaans heuvelland, met mooie kastelen en dorpjes, zoals Castell d'Arquato en Vernasca. En dan begint de oversteek van de Appennijnen. Drie bergpassen van ieder ongeveer 1000 meter in drie dagen en elke avond weer naar beneden. Zwaar is het, maar mooi en de moeite waard. Overal ligt sneeuw op de toppen, het weer is fris, maar niet al te koud en verkeer is er al helemaal niet. De steden, Bardi en Borgo zijn interessant en het onthaal is goed. Zo zakken we uiteindelijk af naar Pontremoli, een duidelijke oude pelgrimsstad, met oude hospices en zowaar een echt labrynt. We logeren bij de paters Capucijnen, doen de vespers mee, eten mee, praten mee en krijgen de zegen mee. Die zegen blijken we de volgende dag wel nodig te hebben. Het giet van de regen. In de ochtend is de weg vervelend maar nog wel begaanbaar, maar in de middag komen we weer op de Strada Statale terecht. Drijfnat, druk, overwerk dus voor onze engelbewaarders. Die geven het uiteindelijk ook maar op en sturen een vriendelijke dame die ons een lift geeft naar Aulla. Tegen de principes, maar hogerhand beslist. Na Aulla in geen geval weer de grote weg, dus nog een dagje Appennijnen, via Carrara, helemaal tot Pietrasanta.

Vandaar nog maar een dag naar Lucca, een echte Toscaanse stad, zoals je die van plaatjes kent: ommuurd, schilderachtig en vol prachtige monumenten. De volgende dag is het Palmzondag. We genieten op een terrasje van de palmprocessie, steken voor de goede orde een palmtak op onze rugzak en bewonderen de schoonheden: de Duomo, een labrynt, de Volto Santo, Santa Zita en nog veel meer. We besluiten nog wat kilometers de stad uit te lopen, maar dat gaat mis: waar de Italianen zeggen dat hotels zijn, zijn ze niet altijd. Om 9 uur 's avonds zijgen we uiteindelijk neer in de molen van Cosimo de Medici, boven op een brug over de Arno. Goed dat hij dat ding daar 500 jaar geleden heeft laten bouwen

Lucca

We zijn de Arno over en in San Miniato begint het echte Toscaanse land: rollende heuvels, met cypressen en kerkjes in de verte. Schilderachtig, mooi, helder weer en goed om te lopen. Er zijn voetpaden en we hebben een prima wandelboekje. Via Castelfiorentino en Gambassi richting San Gimignano. Halverwege, midden in het Toscaanse land weer zo'n typisch ontroerend moment: de kapel van Pancole, waar Maria brood en olie aanbood aan een doofstom meisje. Prachtige schilderijen, mooie verhalen en een schitterend uitzicht. Uiteindelijk San Gimignano. Dat herken je met zijn hoge torens al van verre. We zijn goed

moe van het stijgen en dalen en besluiten onderdak te vragen bij de zusters van Liefde: “Pelgrims? alleen op afspraak” is het antwoord. Dan naar de paters Augustijnen. Daar gaat het beter: het gastenverblijf is boven (met uitzicht op de heuvels), de mis is om 7 uur, de maaltijd om 8 uur en de gezelligheid duurt tot laat in de avond. De volgende dag nog meer Toscane tot aan Siena. We kennen Siena al, maar het blijft een prachtige stad. We genieten er van en krijgen een stempeltje van de bisschop zelf. En de groeten.

Het is nu bijna Pasen en we zoeken een rustpunt voor de paasdagen. Daar zijn we ook lichamelijk wel aan toe. Via Buonconvento landen we op goede vrijdag aan bij het Benedictijnen klooster Monte Oliveto, een goed eind uit de bewoonde wereld. Het lukt. De gastenpater denkt lang na, maar ruimt dan de mooiste kamer van het gastenverblijf in voor de arme pelgrims. De paters (er zijner meer dan 50) zingen de vespers en de completen in het Latijn, Gregoriaans uiteraard, in de prachtige kapel. Wij wandelen wat en rusten wat en lezen wat en laten de sfeer op ons inwerken. In de Paasnacht voeren de monniken ons moeiteloos door de liturgie van de verrijzenis. Wat een belevenis.

Dan is het Pasen. We walsen de berg af en aan de andere kant de berg weer op, naar Montalcino. We kruisen de Via Cassia, dat is de rechte (en antieke) weg naar Rome, aanbevolen door de via francigena boekjes. Maar we stellen vast dat die voor ons echt te druk is. Dat gaan we dus anders oplossen. Ook in Montalcino waren we al eens. Het is nog steeds een pittoresk stadje waar ze erg trots zijn op hun Brunello wijn. Smaakt ook niet slecht. De volgende dag hebben we een afspraak met Anna en haar gezin die vanuit Sicilië over zijn. We doen een slimme truc en lopen die dag zonder rugzak. Carmelo haalt ons 's avonds op voor een gezellige gezamenlijke maaltijd en de bus brengt ons de volgende dag weer waar we gebleven waren: Abbazia San Salvatore. De weg naar San Salvatore telt weer voor het bergklassement: eerst naar beneden, naar de abbazia San Antimo, een werkelijk prachtige 12de eeuwse abdij. Dan naar 800 meter, langs de flanken van de Monte Amiata, mooie wegen maar een heel eind lopen. De volgende dag komen we toch op de Via Cassia uit en nemen we (dus) het laatste stuk de bus naar Bolsena. Dat levert allerlei verrassingen op: een mooie promenade aan het meer, overnachting in een klooster dat nu in gebruik is bij een kunstenaars gemeenschap, een kerk met vroeg-christelijke catacomben en hele tere herinneringen aan Santa Christina, een klein meisje uit de Romeinse tijd, die de afdrukken van haar voetjes in het basalt achterliet (zeggen ze). In Bolsena wijzen verder (naar goed Italiaans gebruik) de borden en de pijlen en het boekje allemaal verschillende kanten op. Omdat ons een stuk oude

Romeinse weg beloofd wordt, besluiten we de aanwijzingen van het boekje te volgen. Dat hadden we niet moeten doen. We belanden midden in een braambos, geen Romeinse weg te zien, maar we zitten wel vol schrammen en halen in de kleren. Een ezel maar wij dus wel. 's Middags wordt ons nog een keer een Romeinse weg beloofd. Die vinden we inderdaad en het is ook heel klassiek om weer eens over de platte keien van 20 eeuwen geleden te lopen. Maar na de keien gaat het weer mis: 2 uur dwars door de korenvelden. Gelukkig zien we Viterbo op de berghelling liggen en hebben we geen moeite met een paar hekken en sloten. Maar we zijn wel laat in Viterbo en dat is jammer, want het is best een interessante stad. We beginnen nu echt in de buurt van ons doel te komen, maar de kaart toont eerst nog twee meren: Lago de Vigo en Lago de Bracciano. Een heel mooi gebied en rustige wegen, maar de meren blijken kratermeren te zijn: d.w.z. iedere keer toch weer een paar honderd meter omhoog. We zijn dus wat knorrig als we in Sutri aankomen. Direct na de stadspoort is er een klooster van de zusters Carmelitesen. We bellen aan. "Ave Maria" zegt een stem. We doen ons gebruikelijke verhaal en de deur gaat open. We zijn welkom, een stijlvol gastenverblijf en over een half uur is de vespers. We zitten op tijd in de kapel, helemaal alleen. Dan gaat een licht aan en beginnen ergens, onzichtbaar, een paar vrouwenstemmen in het Latijn hun gezang. Melodisch, beheerst en intens. We worden er een beetje ontroerd van, want het is wel erg mooi en erg rustgevend. We schuiven wat tegen elkaar aan en blijven, als het is afgelopen, nog even stil zitten. Da, buiten op het plein is de pantoffelparade in volle gang en smaakt de pizza en het glas wijn zoals dat alleen in Italië smaakt. De volgende ochtend willen we om 6 uur vertrekken. De zuster staat er op, om ontbijt voor ons te maken. "Ave Maria" zegt ze als we weg gaan. "Salve, suora, grazie tante" zeggen wij en we menen het. De laatste volle etappe. Het is erg druk, want het is een nationale feestdag, Rome is vlakbij en de Romeinen hebben en masse besloten om die aan het meer van Bracciano door te brengen. Uiteindelijk in La Storta, maar daar blijkt heel weinig te halen. We bellen aan bij de pastoor en mogen in het jeugdlokaal boven de pastorie. Twee tafels en onze matjes en slaapzakken doen goede diensten en dan is echt de laatste (63ste) etappe aangebroken. Naar Rome. Uiteraard langs een drukke weg, maar wie let daar nog op. Tegen het middaguur: Monte Mario. Ons is een uitzicht op Rome beloofd. En het lukt. Daar ligt de St Pieter en daar alle andere kerken en monumenten van Rome. We kijken elkaar aan: we zijn er, we gaan het halen, na ruim 2 maanden lopen, verspreid over 2 jaar, zoveel kilometers, zo'n lange weg, zoveel beleefd, samen. Een foto, nog een foto en weg wezen, naar beneden.

Drie kwartier later zijn we op het Pietersplein, in de omarming van de colonnade. Plein vol mensen, helemaal enthousiast. Met de menigte mee de kerk in. Stop, zeggen de suppoosten, stop, zegt de Zwitserse garde. 'Noi siamo pellegrini' zeggen wij nog een keer en we laten onze 'credentiales' zien. O, dat verandert de zaak. We mogen door, de kerk in, de sacristie door, de crypte in. Daar zit een vriendelijke pater: Waarvandaan? vraagt hij, helemaal te voet? hoe lang hebben jullie er over gedaan? 63 dagen? Dat is flink doorgelopen. Asjeblijft, een certificaat. 'Tante grazie' zeggen we. Dat hebben we onderweg al zo vaak gezegd tegen allerlei mensen die ons hadden geholpen. En we staan weer in de kerk. Wat een pracht, wat een gebeurtenis, de hand op het beeld van St Pieter. Knipoogde hij even, of was dat de flits? Weer terug op het plein blijken al die mensen gekomen te zijn om morgen de zaligverklaring mee te maken van hun favoriete dorpsgenoten. Dat moet gevierd worden. De volgende ochtend zijn we dus al weer op tijd op het plein, want we hebben ook iets te vieren. Een zee van mensen, iedereen juicht en zingt. Voor ons? De paus wuift. Naar ons? En de zon schijnt, op ons. Heer, het is ons goed hier te zijn. In Rome.

Achteraf

Rome is bereikt, de kaarsjes zijn gebrand en voor alle belofde plus een paar zelf bedachte intenties is ruimschoots gebeden. Dan blijft er natuurlijk toch nog wel wat over van zo'n tocht: een doos vol papieren, een schat aan ervaringen en een hoofd vol herinneringen. Ook dankbaarheid voor een paar dingen die ons bespaard zijn gebleven, zoals blessures, tekenbeten, ongelukken, moedeloosheid en nog veel meer. Van onze tocht naar Santiago bleven een paar woorden hangen: de hoofdzonden van de moderne maatschappij: Haast, Hoogmoed en Hebzucht en de tegenwichten daartegen: Geduld, Geloof en Genoeg.

Deze tocht was misschien wel de tocht van de verbondenheid, van samen. Samen met al die mensen, doden zowel als levende. Mensen die tegen ons zeiden: Bon Courage en Prega per me en tegen wie wij zeiden: Siamo pellegrini en merci beaucoup. Het was ook leuk om zo nu en dan een stukje met anderen te lopen, maar wij samen met zijn tweeën, dat was toch wel het beste. Samen halen we het wel, naar Rome. Dat belooft nog wat voor de toekomst. O ja, en aan die tegenwichten, voeg er daar nog maar drie aan toe: Samen, Zorg en Trouw.

Deze tocht was ook wel een beetje de tocht van de engelbewaarder. In allerlei vermommingen zijn we ze tegengekomen: als de dochter des huizes, als een mevrouw in een auto, als een gastenpater. Tante grazie, zeiden we dan maar. Als iemand ons nu zou vragen geloof je in engelbewaarders, dan zouden we even omkijken en stiekum knipogen: nog bedankt hoor.

Klaas en Helen van der Poel

